

Dalmacija.

(Zemljepisna črtica.)

Južno od Hrvatske se razprostira kamenita Dalmacija, ki je zaradi svojih starin in junaških prebivalcev znana daleč po svetu. Prvi Hrvatje so se bili naselili v Dalmaciji, prva hrvatska mesta so bila v Dalmaciji, prve in najlepše pesniške umotvore so dobili Hrvatje iz Dalmacije. Po pravici tedaj lahko rečemo, da je Dalmacija zibelka naših vrljih bratov Hrvatov.

Dalmatinsko kraljestvo šteje blizu do 445.000 prebivalcev, ki so do malega vsi Hrvati in Srbi. Samo po otocih in večjih primorskih mestih je nekoliko Italijanov (vseh skupaj do 23.000). Največ Dalmatincev pripada k rimsko-katoliški veri; pravoslavni kristjanov je jedna petina.

Dalmatinske gore so le nekako nadaljevanje Krasa. Najznamenitejše gore so Velebič ob desnem bregu Zrmanje in Urliške gore z dinarskim razrastkom, ki dela mejo med staro Dalmacijo in turško Bosno. Podnebje je zelo prijetno in ugaja posebno rastlinstvu.

Dalmacijo oplakuje jadransko morje. Glavno jezero blizu morskega obrežja se imenuje Vransko. Voda v tem jezeru je slana. Najznamenitejše reke so: Zrmanja, ki izvira v Lici; Neretva, ki pride iz Hercegovine, Krka in Cetinja, izvirajoči v Dalmaciji.

Ker je v Dalmaciji malo travnikov, zato se v tej deželi tudi malo goveje živine najde in še ta nij posebno dobrega plemena. Ribišstvo daje prebivalcem ob morskem obrežji najobilnejši živež. Med avstrijskimi deželami ima Dalmacija največ koz, ki zaraščanju in pogozdovanju Krasa neizmerno veliko kvare delajo. Tudi mnogo mežgov in oslov imajo Dalmatinci, s katerimi po slabih potih in stezah tovorijo. Žita pridela Dalmacija prav malo, zato je treba žito iz

sosednjih dežel kupovati. Turšice in ječmena se še največ pridelata. Dalmatinska vina so izvrstna. Oljka daje obilo dobrega olja za kupčijo v tuje dežele. Rudnin ima malo, najmanj med vsemi avstrijskimi deželami. Sol bi se lahko pridelala več. Ljudje se pečajo najbolj s tesianjem ladij. Promet je po morji in po suhem zelo živahen, posebno s turškimi deželami in Črnogoro. Izvažajo se domači pridelki: vino, olje, sladko ovčje (sadje), volna, neustrojene kože, ribe, nasoljeno suho meso, žganje in morska sol.

Dalmacija je razdeljena na 12 okrajnih glavarstev, a najvišja upravna gosposka v deželi je c. kr. namestnija v Zadru.

Glavno mesto dalmatinskega kraljestva je Zadar, ki šteje 8000 prebivalcev. Druga važnejša mesta so: Nin, z rimskimi starinami; Beligrad (Zara vecchia); Pag, Rab, Šibenik, prelepo zidano mesto na strmih gričih; Skradin, Knin, Sinj, Splet, največje mesto v Dalmaciji z 12.000 prebivalci; Trogir s stolno cerkvijo, ki je najlepša izmed vseh dalmatinskih cerkvá; Kliš, Hvar na otoku Hvaru; Vis, na otoku Visu, ki posebno sloví po bitki na morji 1866. l.; Korčula na otoku Korčuli; Dubrovnik poleg morja z zelo starinskimi zidavami; Kotor sredi visocih golih hribov; Budva i. t. d. (Vsa ta mesta poiščite na zemljevidu, ako ga imate pri rokah.)

Dalmatinci so izvrstni pomorščaki, ker večidel živé le na morji. Po vsem širokem svetu, kjer koli se najde kako morje, najdeš gotovo tudi kacega Dalmatinca na morskej ladiji. Mnogi so užé prepotovali Ameriko, Kalifornijo, Egipet i. t. d.; nekateri so tudi ostali v tujem svetu, ter so našli ondu srečo in bogastvo, a večina jih potuje le sem ter tjà, ker jim je brodarstvo jedini zaslužek, od katerega se živé. Vendar se skoraj vsaki najrajše vrne v svoje domače zavetje, v svojo lepo Dalmacijo, polno oljk, sladkih smokev, pomoranč in vsega, kar nam dajejo topli kraji zemeljskega raja.

Dalmatinci in Dalmatinke se oblačijo navadno v domačo volneno tkanino: možki nosijo tako imenovano rudečo volneno haljo (jopič) do pasú ali pa súrino do kolen, moder telovnik in modre, volnene ozke hlače. Na nogah nosijo večidel pletene opanke, a na glavi rudečo kapo (fes). Ženske so zelo priprosto oblečene v bele ali modre lahke suknje, ali pa v volnene suknje z oprsnikom. Tudi ženske nosijo opánčice (nekateri tudi čizme), a na glavi imajo rudečo kapo ali bel robec.

Lisica puščavnica.

(Basen, iz Ruskega preložil A. R.)

Prišla je lisica iz daljnih pustínj. Ugleda petelina na visocem drevesi ter mu reče: „o milo dete moje, petelinček! Sediš na visocem drevesi ter misliš nedobre, grešne misli. Petelini koráčite široko in gojite pregreho ostudnega napuha. Stópi doli, milo dete moje, doli na zemljo in izpokôri se! Prišla sem iz daljnih pustínj; nijsem ní pila ni jedla in mnogo težav sem pretrpela zaradi tebe, milo dete moje, samo, da te izpovém.“ „O mati moja, lisica! nijsem se postil, nijsem molil; pridi drugôč.“ „Milo dete moje, petelinček! če tudi se nijsi postil, nijsi molil, vendar pojdi se pokorít, da ne umerješ v grehah. Pridi bliže na zemljo; odpuščeno ti bode, gorák pojdeš v nebesko kraljestvo.“